

ZSIGA BERNADETT

Az alagi elemi népiskola alapítása és első évei¹

Majd száz évvel ezelőtt, 1910-ben alapították Alag első, és a mai napig egyetlen iskoláját, az alagi elemi népiskolát, mely napjainkban Széchenyi István nevét viseli. Az iskola alapításának történetéről nem beszélhetünk anélkül, hogy ne tekintenénk át röviden azokat a településformáló folyamatokat, amelyek az intézmény életre hívását is alapvetően befolyásolták.¹

Alagon 1828-ban mindössze kilenc család élt. A lakosság száma évtizedekig csak lassan emelkedett, de 1889-ben – amikor a Magyar Lovaregylet Károlyi Gyula és unokatestvére, gróf Batthyány Elemér közreműködésével, egy központi idomítótelep létesítése céljából megvásárolta Alag pusztát – gyors fejlődés vette kezdetét. Batthyány irányításával 1890 tavaszán kezdődtek meg az építkezések. Az istállók és tréningpályák mellett sorra épültek a szoba-konyhás lakások a nős, családos lóápolók számára. Az ide érkező tehetősebb tulajdonosok és trénerrek a Főti út és Kossuth Lajos utca között terjeszkedő villa-negyedbe költöztek.

A tréningtelep fejlődésével egyre nagyobb gondot okozott az ott foglalkoztatott lovászgyerekek nevelése. Révész István Dunakeszi plébánosa kezdeményezésének köszönhetően három grófi család, a Cziráky, az Almássy és a Pejacevich adományából 1906-ban készült el a lovásztelepi kápolna, ahol a mindenkor plébános irányításával elkezdődhetett az oktatás.

A gazdaságilag is megerősödött településrész – melynek akkor már másfélezer lakosa volt – 1910. március 1-jével különvált Dunakeszittől. Ezzel szükségessé vált egy elemi iskola állítása, ugyanis az 1868. évi népiskolai törvény szerint, amennyiben egy községben legalább 30 tanköteles gyermek élt, iskolát kellett alapítani.

Alag község előljáróságának 1910. október 7-én tartott tanácsülésén, a 9. napirendi pont már az iskolai oktatás beindulását rögzítette, jelezve, hogy „a tanítás e hó 1-én megkezdődött”. Az iskola első igazgatója Pongrácz Antal lett. Az oktatás kezdetben két épületben folyt: egy tanterem a lovaregyleti kápolna mellett, egy tanterem a Kossuth Lajos utca 12. szám alatti Kotsy-féle házban volt. Az utóbbi helyiségért Dr. Ludwigh Rezsőnek a második félévre 300 korona bérleti díjat kellett fizetni. Salkovits Károly műszaki tanácsos, községi képviselő csekély összegért iskolapadokat és egyéb felszerelési tárgyakat szerzett a székesfővárostól. Alag község előljárósága 1910. december 31-én a felügyelőséghez beterjesztett bizonyítvánnyal igazolta, hogy az „újonnan szervezett községi elemi népiskola az 1868. évi XXXVIII.t.c. és az 1907. évi XXVII.t.c. rendelkezéseinek mindenben megfelel. Nevezetesen az iskola tanítási nyelve magyar és a törvény által kötelezően előírt felszerelési tárgyak hiány nélkül beszerezettek”.

Az 1911/12. tanévben két osztály indult. Az igazgató-tanító Pongrácz Antal 44 tanulóval az I-III. évfolyamot vezette, míg Bakos Sándor a IV-VI. évfolyam 56 tanulóját tanította.

Az 1911. évi február 11-i tanácsülésen döntés született az új iskolaépület felépítésének helyéről. Dr. Osváth Albert orvos 1783 négyszögöles telkét vették meg a mai Szent Imre tér mellett.

Az 1912/13-as tanévet már az új 4 tantermes iskolában kezdték meg. Az I. osztályt Hajnal Ilona tanítónő vezetésével 59 tanuló fejezte be. A II. osztályban Pongráczné Regius Margit 52 tanuló

oktatott, Pongrácz igazgató-tanító a 32 fős III. osztályt tanította. Bakos Sándor foglalkozott a IV- VI. osztállyal, ide 56 tanuló járt. Az új iskolaépület beindítása komoly gondot okozott a település vízellátási rendszerében. Az előljárósági tanács 1912. október 11-én kelt jegyzőkönyve szerint: „Az iskolában lévő vízvezetési csap használata folytán oly nagy mennyiségű a vízfogyasztás, hogy a tartályba felnyomott víz egy napig sem elég. Az iskolai vízvezetési csap elzárandó. Pongrácz Antal és Hajnal Endre csakis a kútból való húzás útján kaphatnak vizet, melyért azonban fizetniük nem kell.”

Az iskola az 1920-as években

Az elemi oktatás mikéntjét és a tankötelezettséget még az Eötvös József által kidolgozott, a fentebb már említett népiskolai törvényben határozták meg, mely kötelező érvényű volt az alagi népiskola számára is. Eszerint: „Minden gyerek 6 éves kora után köteles iskolába járni egészen addig, amíg be nem tölti 12. élet évét. Kivételt azon gyermekek képeznek, akik négy évi elemi oktatás után felsőbb tanintézetbe (polgári iskola, középiskola) tanulnak tovább. A községi elemi népiskolában köteles tantárgyak: hit- és erkölcsstan, írás és olvasás, fejbeli és jegyekkel számolás, és a hazai mértékek és pénznemek ismerete, nyelvtan, beszéd és értelem gyakorlatok, hazai földleírás és történet, némi általános földleírás és történet, természettan, természetrajz, gyakorlati útmutatások a mezői gazdaság és kertészet köréből, a polgári főbb jogok és kötelességek tanítása, ének, testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra.” Fontos volt, hogy az elemi oktatás költségeit az állam magára vállalta.

Az 1913/14-es tanévben az első osztályba 60 tanuló – köztük 3 német anyanyelvű – iratkozott be az ekkor már az Újpesti Királyi Tanfelügyelői Kirendeltség irányítása alatt működő, egyre nagyobb tanulói létszámmal dolgozó intézménybe. Az I. világháború azonban Alag községet sem hagyta érintetlenül és az iskola életébe is beleszólt. Ebben a tanévben a későbbi igazgató, Bakos Sándor még a IV-VI. osztály 49 diákját tanította. A következő néhány évben azonban katonai szolgálata, majd hadifogsága miatt nem vehetett részt az iskola életében.

Az Alagi Elemi Népiskola a következő évtizedekben meghatározó szerepet töltött be a község szellemi és kulturális életének alakításában, melynek során a gyakran mostoha körülmények ellenére is sikerült az intézményt a fejlődés útján tartani és a mai színvonalra felemelni.

¹ Fő forrás: Vörös Istvánné: Az alagi községi elemi népiskola története 1910-1950, kézirat, 1989.